

5.6 Zaanstreek-Waterland

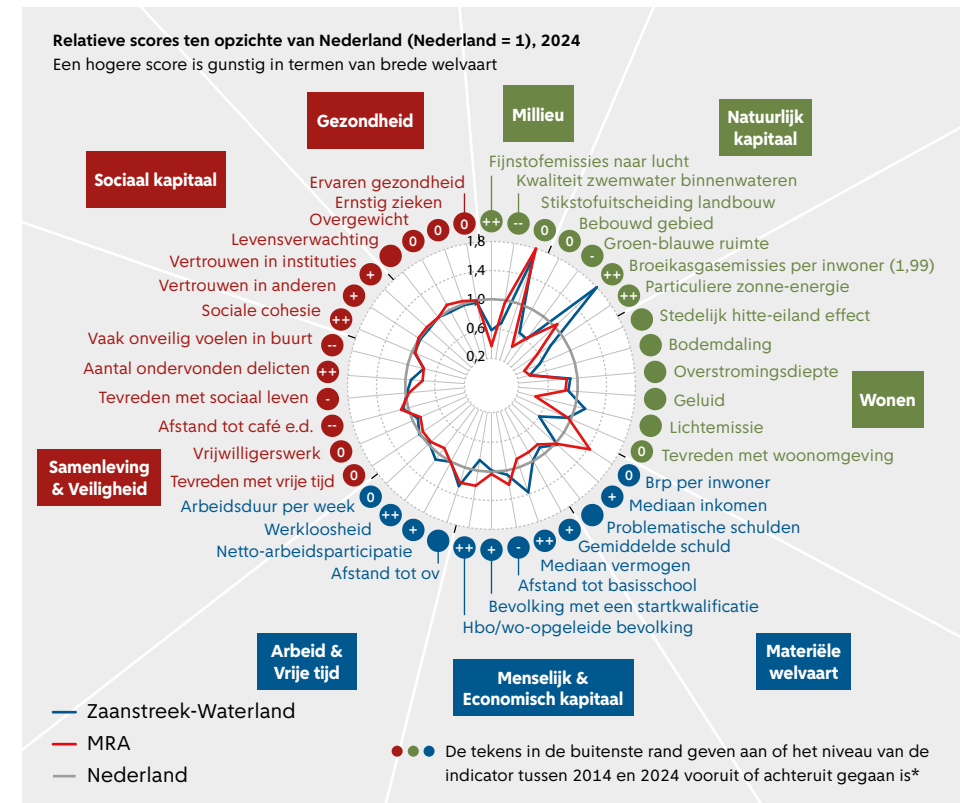
- De regio Zaanstreek-Waterland bestaat uit de gemeenten Wormerland en Zaanstad (Zaanstreek) en de gemeenten Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend en Waterland (deelregio Waterland). In de bestuurlijke samenwerking is Uitgeest ook onderdeel van Zaanstreek, maar cijfermatig is Uitgeest onderdeel van de deelregio IJmond.
- Op basis van de brede welvaartsindicatoren kenmerkt de regio zich door een relatief hoog mediaan vermogen van huishoudens en een laag brp per inwoner. De tevredenheid met het leven komt nagenoeg overeen met die van Nederland. Wel is de fysieke leefomgeving kwetsbaar met zeer weinig bos, gevoeligheid voor bodemdaling en overstromingen, en in delen van de regio funderingsproblematiek.
- In 2025 groeide de economie van Zaanstreek-Waterland met 3,3 procent en lag daarmee boven de gemiddelde groei van 1,8 procent in de MRA.
- De sectoren Industrie, Groothandel, Bouw, Zorg, Onroerend goed en Specialistische zakelijke diensten nemen ieder een ongeveer gelijk en substantieel deel van het brp van de deelregio voor hun rekening. Zaanstreek-Waterland kent een relatief lage werkloosheid van 3,5 procent in 2025. De beroepsbevolking bevat relatief veel basis- en mbo-opgeleiden.
- In 2024 was er sprake van een aanzienlijke netto uitgaande pendelstroom van 44 duizend personen, vooral naar Amsterdam.

Brede welvaart in Zaanstreek-Waterland

Het brede-welvaartsprofiel van Zaanstreek-Waterland vloeit voort vanuit een industriële concentratie en een open polderlandschap. Het bruto binnenlands product per inwoner is lager dan gemiddeld in de MRA en Nederland. De werkloosheid in Zaanstreek-Waterland ligt onder het gemiddelde van de MRA. De deelregio huisvest huishoudens met gemiddeld een hoger mediaan vermogen dan in de MRA. Daarnaast zijn er in vergelijking met de MRA minder huishoudens met problematische schulden, alhoewel Zaanstreek-Waterland en de MRA op deze indicator

Fig. 1 Brede welvaart in Zaanstreek-Waterland

* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent.

NB. Voor de leesbaarheid van de figuur zijn onder- en bovengrenzen gehanteerd. Wanneer de score onder 0,2 of boven 1,8 uitkomt, is deze bij de indicator vermeld.

Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

wel slechter scoren dan het Nederlands gemiddelde. Het is goed gesteld met het niveau van voorzieningen en bereikbaarheid, wat zich uit in een korte gemiddelde afstand naar voorzieningen zoals cafés, basisscholen en ov. Wel zien we een verslechtering in de afgelopen tien jaar.

Door het industriële karakter is de fijnstofuitstoot in de regio relatief hoog. Passend bij het sterke industriële profiel heeft Zaanstreek-Waterland in vergelijking met de MRA en Nederland meer mensen met een afgeronde mbo-opleiding en minder hbo/wo-opgeleiden. Ook heeft Zaanstreek-Waterland relatief veel bebouwd gebied en beschikt het ten opzichte van het landelijk gemiddelde over weinig groen. Binnen de MRA heeft Zaanstreek-Waterland wel meer groen-blauwe ruimte

Tabel 1 Kerngegevens Zaanstreek-Waterland

		2024		2019	2021	2022	2023	2024	2025						
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %											
Bruto regionaal product	mld euro	13,3	5,8	3,5	5,1	3,7	-2,3	0,6	3,3						
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	113	7,8	3,4	3,3	3,1	1,5	-0,2							
Werkzame personen	x 1.000	146	8,6	2,5	-0,1	4,0	0,9	1,5							
Bevolking	x 1.000	350	13,2	0,7	0,2	0,9	1,2	0,8	0,7						
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	259	12,8	0,4	0,0	0,0	1,2	0,8	0,4						
Beroepsbevolking	x 1.000	195	12,5	1,6	1,6	1,1	3,7	-0,5	1,5						
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	189	12,7	2,3	1,7	1,7	2,7	0,5	1,6						
Inkomen en opleiding		Regio	MRA												
Gem. gest. huishoudinkomen	dzd euro	41,9	45,2	3,7	2,0	-3,5	7,0	1,1							
Basisopgeleid	in %	22,7	19,2												
Mbo-opgeleid	in %	41,8	32,5												
Hbo/wo-opgeleid	in %	35,6	48,3												
		aandeel in %													
Bruto-participatiegraad	in %	75,3	77,0	73,8	73,6	74,4	76,3	75,3	76,2						
Werkloosheid	in %	3,4	4,1	4,1	4,3	3,4	3,3	3,4	3,5						

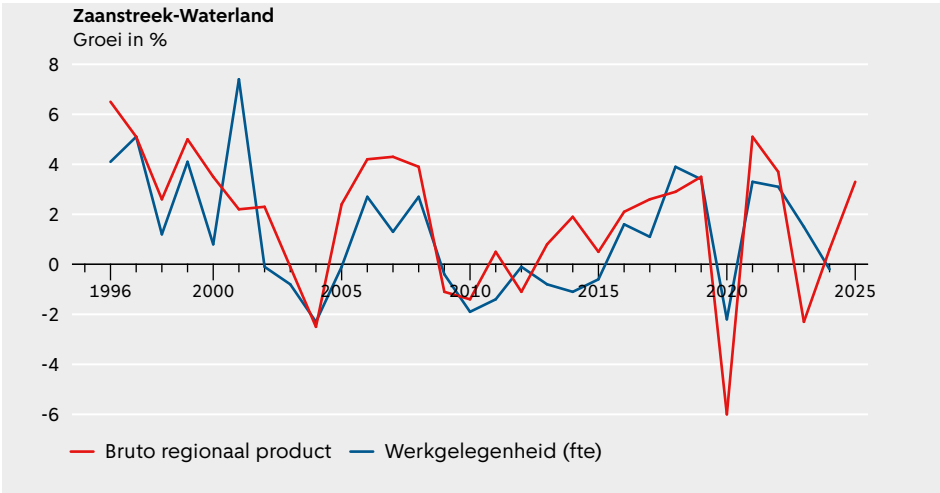
Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

dan gemiddeld. De lage ligging maakt de regio bovendien kwetsbaar voor overstromingen en bodemdaling. In delen van de regio, met name in Zaanstad, spelen funderingsproblemen die tot substantiële kosten voor huishoudens kunnen leiden. Daarnaast rapporteren inwoners iets minder vertrouwen in instituties en andere mensen dan gemiddeld in de MRA, hoewel de trend in vertrouwen en sociale cohesie in de afgelopen tien jaar positief is. Daarmee ontstaat het beeld van een regio met een functionele voorzieningenstructuur, maar met druk op de kwaliteit van de leefomgeving.

De economie van Zaanstreek-Waterland

Volgens de meest recente groeicijfers van het CBS groeide de economie van Zaanstreek-Waterland in 2025 met 3,3 procent, ruim boven het gemiddelde van de MRA (1,8 procent). Deze relatief hoge groei volgt op een bescheiden groei van 0,6 procent in 2024. Hiermee is de krimp waarvan sprake was in 2023 weer ruimschoots gecompenseerd. Weliswaar was de werkloosheid in 2025 iets opgelopen naar 3,5 procent van de beroepsbevolking, maar ligt deze nog altijd onder het gemiddelde in de MRA. In de periode 2015-2024 groeide de werkgelegenheid in Zaanstreek-Waterland harder dan het brp, waardoor de totale arbeidsproductiviteitsontwikkeling negatief uitpakt (zie hoofdstuk 4).

Fig. 2 In 2025 groeide de economie van Zaanstreek-Waterland sterk

Bron: CBS (bewerking TNO)

Het gemiddelde huishoudinkomen ligt onder het gemiddelde van de MRA, maar kende de afgelopen jaren (2022 uitgezonderd) wel een positieve ontwikkeling (zie tabel 1).

De economie van Zaanstreek is groter dan die van Waterland: in 2024 nam de Zaanstreek ongeveer 56 procent van de economische activiteit binnen de deelregio voor zijn rekening. Ook de economische groei was in de periode 2015–2024 hoger in Zaanstreek (1,4 procent) dan in Waterland (1,0 procent). Daarbij groeide ook de werkgelegenheid in Zaanstreek sneller dan in Waterland. Dit brp-groeiverschil is vooral zichtbaar in de sectoren Detailhandel, Vervoer en opslag, Horeca, Onroerend goed en publieke diensten als Overheid, onderwijs en Zorg. De sterkere werkgelegenheidsgroei in Zaanstreek zit met name in Horeca, Vervoer en opslag, Overheid, Onderwijs en Zorg.

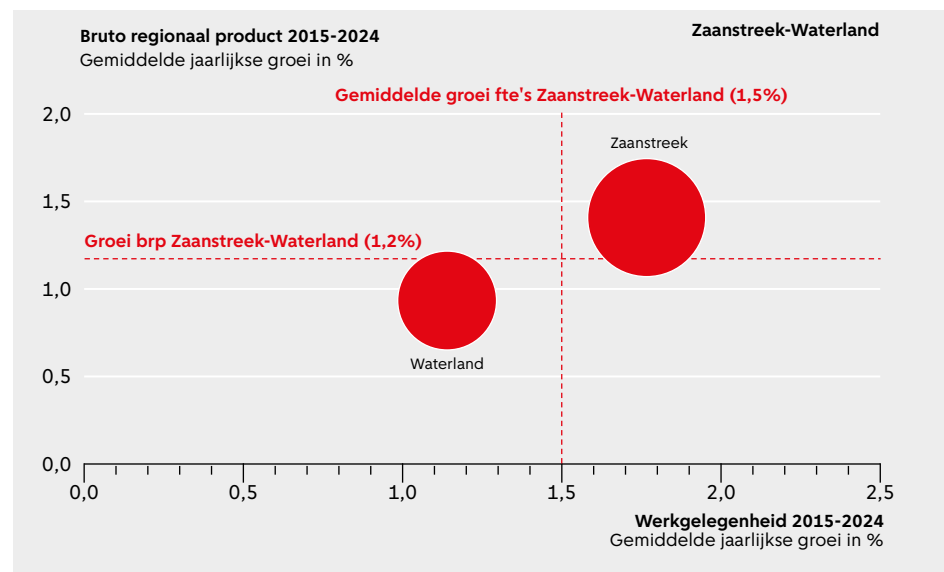
Economische ontwikkeling per sector

De economie van Zaanstreek-Waterland wordt gedragen door meerdere sectoren die qua omvang relatief dicht bij elkaar liggen. Belangrijke sectoren zijn Industrie, Groothandel, Bouw, Zorg, Onroerend goed en

Specialistische zakelijke diensten (zie figuur 4). Deze sectoren brengen ieder een substantieel deel van de toegevoegde waarde voort en vormen samen een groot deel van de werkgelegenheid in de regio. Het grote aandeel van de sector Industrie hangt samen met de aanwezigheid van veel bedrijven in de foodindustrie in de Zaanstreek. Ook de omvang van Groothandel is hiermee verbonden.

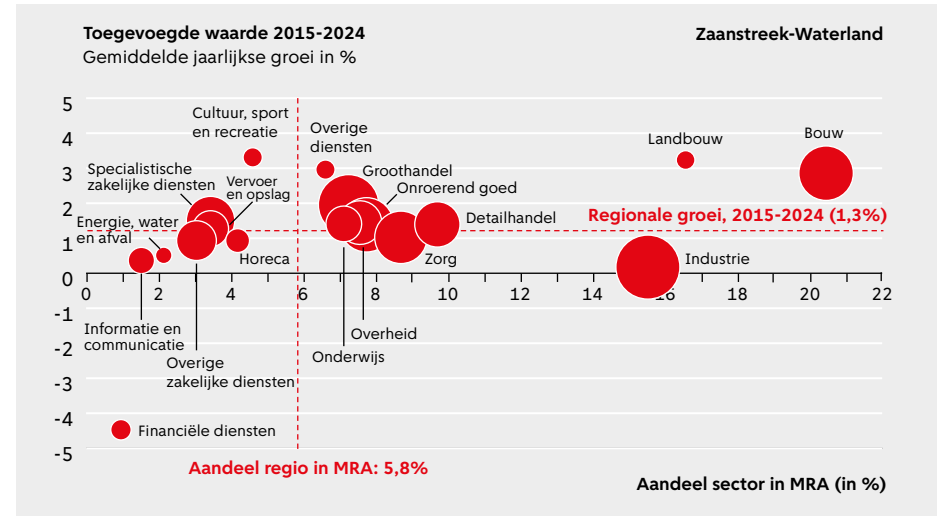
De toegevoegde waarde in Zaanstreek-Waterland groeide in de periode 2015-2024 gemiddeld met 1,3 procent per jaar. In een aantal sectoren ligt de groei duidelijk boven dit regionale gemiddelde. Met name Bouw laat een sterke groei zien en behoort tot de snelst groeiende sectoren in de regio. Ook de kleinere sectoren Landbouw en Cultuur, sport en recreatie laten een relatief sterke groei van de toegevoegde waarde zien. Daartegenover staat dat de groei in enkele grote sectoren gematigder is. Zo groeit de Industrie beperkt en blijft ook de groei in Groothandel, Detailhandel en Zorg relatief bescheiden. Net als in andere deelregio's van de MRA zijn in Zaanstreek-Waterland de Financiële diensten gekrompen. Deze zijn zich steeds sterker in Amsterdam gaan concentreren.

Fig. 3 Zaanstreek groeit sneller dan Waterland

* Grootte van bol: omvang brp 2024
Bron: CBS (bewerking TNO)

Fig. 4 Industrie en Bouw zijn kenmerkende sectoren in Zaanstreek-Waterland

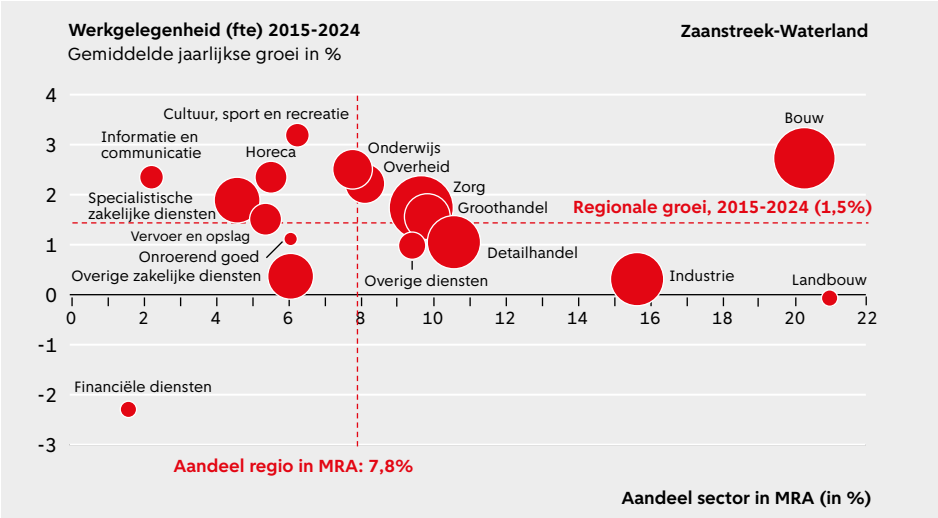
* De bolgrootte (omvang 2024) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Hoewel de Landbouw een relatief kleine sector is binnen de regionale economie, bevindt een aanzienlijk deel van de landbouwactiviteiten in de MRA zich in Zaanstreek-Waterland. Dit betreft vooral de agrarische gronden in Waterland.

De werkgelegenheid is in de periode 2015-2024 gemiddeld met 1,5 procent per jaar toegenomen (zie figuur 5). In vrijwel alle sectoren zijn er banen bijgekomen. Vooral Bouw laat een sterke groei zien en behoort tot de snelst groeiende sectoren. Ook Cultuur, sport en recreatie, Horeca, Informatie en communicatie en delen van de Zakelijke dienstverlening laten een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid zien. In de Industrie groeit de werkgelegenheid beperkt.

De totale werkgelegenheid is ongeveer gelijk verdeeld tussen Zaanstreek en Waterland. Zo'n 55 procent van het aantal arbeidsplaatsen bevindt zich in de Zaanstreek. Door de aanwezigheid van de foodindustrie is Industrie daar relatief sterk vertegenwoordigd. Waterland herbergt een groter deel van de werkgelegenheid dan Zaanstreek in Vervoer en opslag, Zorg, Onroerend goed en Bouw.

Fig. 5 In vrijwel alle sectoren werkgelegenheidsgroei

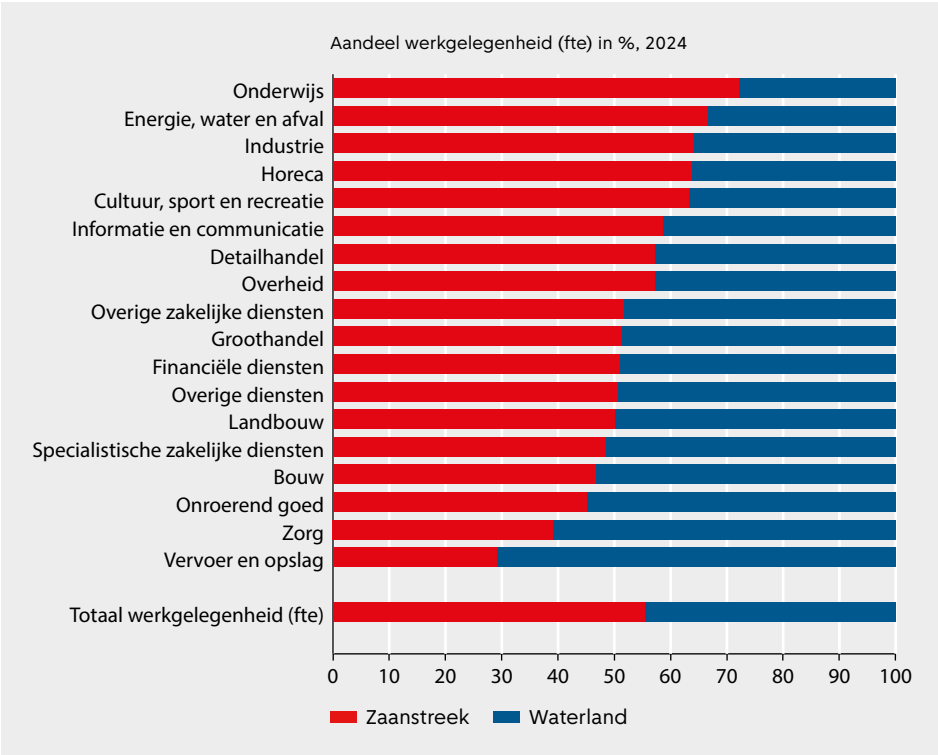
* De bolgrootte (omvang 2024) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Forensen (woon-werkverkeer)

In 2024 werkten er 146 duizend personen in Zaanstreek-Waterland. Zo'n 94 duizend hiervan wonen in Zaanstreek-Waterland zelf. De forensen naar de deelregio komen vooral van buiten de MRA (30 duizend personen), Amsterdam (12 duizend personen) en IJmond (5 duizend personen). De werkzame beroepsbevolking is in Zaanstreek-Waterland een stuk hoger dan het aantal werkzame personen, waardoor er per saldo in 2024 een netto uitgaande pendelstroom van 44 duizend personen was. De meeste uitgaande forensen waren werkzaam in Amsterdam (53 duizend personen). Ook een aanzienlijk deel werkte in gebieden buiten de MRA (23 duizend personen) en in Amstelland-Meerlanden (11 duizend personen). Er is een kleine uitgaande stroom naar IJmond en Zuid-Kennemerland. Er zijn geen omvangrijke pendelstromen van en naar Gooi en Vechtstreek en Almere-Lelystad.

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Zaanstreek-Waterland is te vinden in hoofdstuk 4.

Fig. 6 Iets meer werkgelegenheid geconcentreerd in Zaanstreek

Bron: CBS (bewerking TNO)